

Stanisław Dobrzycki

Spis literackich artykułów i rozpraw Mochneckiego w czasopismach warszawskich (1825-1830)

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 3/1/4, 456-468

1904

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

który zapytany przez Kołłątaja z powodu organizacyi uniwersytetu w Wilnie w r. 1803., jakich profesorów poleciłby na wakujące katedry, doradzał powołanie Kopczyńskiego i Dmochowskiego: »Najwięcej i prawie wszystko przywiązując do języka, radzę X. Strojnowskiemu¹⁾, aby do Wilna ściągnął Kopczyńskiego i Dmochowskiego: pierwszy pędząc resztę dni swoich w przyzwoitem opatrzeniu, może jeszcze swe ważne prace nad gramatyką ciągnąć; drugi będąc jednym z najlepszych naszych pisarzy, pełnym smaku i rozsądku, może najlepiej pomódz do wzrostu dobrego i czystego pisania, i bronić języka od skazy: a przy tem wlać w młódz początki czystej i dobrej literatury«²⁾.

Tę życzliwą pamięć dla Dmochowskiego zachował Śniadecki zawsze. Już po śmierci Dmochowskiego w r. 1807. doradzając kancelarzowi Chreptowiczowi ofiarowanie katedry literatury polskiej w Wilnie Woroniczowi, wspomina jeszcze o swym znajomym ex-pijarze. »Gdyby moja rada, z Warszawy w r. 1803. pisana X. Strojnowskiemu, była przyjęta, Dmochowski byłby zapewne uniknął nieuważnego postępku, rozszerzył w Wilnie sposób czysty pisania prozą w języku naszym, i nie byłby może tak prędko umarł z wielką dla literatury polskiej stratą«³⁾.

Stanisław Kossowski.

Spis literackich artykułów i rozpraw Mochnackiego

w czasopismach warszawskich (1825—1830).

Mochnacki należy do tych szczęśliwych autorów, o których pisząc używa się zwykle superlatywów. Te superlatywy zaś przeszły drogą spadku z czasów dawniejszych. Wspomnienia Wójcickiego⁴⁾, entuzjastyczne sądy Grabowskiego⁵⁾, Cybulskiego⁶⁾, Bartoszewicza⁷⁾, sądy, których stałym refrenem jest słówko »genialny«, wytworzyły podstawę, na której się rozwijały mniemania późniejsze i dzisiejsze o Mochnackim — krytyki. Ale przy tem szczęściu Mochnacki miał i to nieszcześnie, że nie mamy dotąd pracy, któraby się zajęła jego stanowiskiem

¹⁾ W tym czasie rektor uniwersytetu wileńskiego.

²⁾ Kojśiewicz Ferdynand, ks. Hugona Kołłątaja Korrespondencya listowna z Tadeuszem Czackim... W Krakowie 1844. T. I. str. 102: List Jana Śniadeckiego do Hugona Kołłątaja z 22 sierpnia 1803. z Warszawy.

³⁾ Baliński, Pamiętniki... 472.

⁴⁾ Kawa literacka w Warszawie (r. 1829—1830). Warszawa 1873., str. 17—18

⁵⁾ Literatura i krytyka. Pisma, Tom I. Wilno 1840, str. 118—123.

⁶⁾ Odczyty o poezyi polskiej w pierwszej połowie XIX. wieku. Poznań 1870, str. 109, 210, 218, 225.

⁷⁾ Historia literatury polskiej, wyd. 2. Tom II. Kraków 1877., str. 181 do 182.

w historii naszej krytyki. Nie może dzisiaj zadowolić bezimienna rozprawa z r. 1863. i 1864. w Dzienniku literackim¹⁾, chociaż jak na swoje czasy bardzo szczegółowo zajmuje się estetyczno-krytycznymi pracami Mochnackiego, uwzględniając nie tylko dzieło O literaturze, ale i niektóre artykuły w Kurjerze Polskim. Nie mogą też wystarczyć uwagi Chmielowskiego, zawarte w jego Dziejach krytyki, str. 162—171, 172—179, 191—194, choćby tylko skutkiem swej szczupłości.

Szukając wyjaśnienia tego faktu, rażącego bardzo wobec przypisywanego Mochnackiemu wielkiego znaczenia, znajdziemy dwie przyczyny. Pierwsza główna ta, że nasza krytyka literacka dopiero od niedawna, zaczęła się przypatrywać swojej przeszłości; dzielił więc Mochnacki los całości. Drugi powód jest może ten, że z całego pocztu literacko-krytycznych pism Mochnackiego znane nam jest właściwie tylko jedno dzieło »O literaturze« — cała zaś masa rozpraw i artykułów, pomieszczanych w pismach warszawskich od roku 1825, jest nieznana. Nie pomieściło ich poznańskie wydanie pism Mochnackiego, poświęcające cały tom artykułom politycznym z epoki emigracyjnej.

Aby temu brakowi zapobiedz, podajemy tutaj spis tych artykułów literackich od roku 1825—1830. W sporządzeniu takiego spisu nasuwa się trudności wiele, stąd też nie może on być zupełnie pewnym. Podaję go też z tą myślą, że komuś szczęśliwшему uda się go poprawić lub uzupełnić.

Mianowicie artykuły te (z bardzo nielicznymi wyjątkami, opatrzonymi podpisem *M. M.* lub *M.*) wychodziły bez podpisu autora. Jakże więc oznaczyć, które artykuły w kilku rocznikach kilku pism były napisane przez Mochnackiego?

Jedynem źródłem pewniejszym dla poznania dziejów krytycznej czynności Mochnackiego jest jego biografia, napisana przez towarzysza, przyjaciela i współredaktora, Michała Podczaszyńskiego²⁾ — źródło tedy wiarogodne i wogóle pewne. Dowiadujemy się jednak z niego niewiele: że Mochnacki umieszczał drobne artykuły w *Astrei* r. 1823³⁾; że w r. 1825. razem z Podczaszyńskim założył pismo naukowe *Dziennik Warszawski*, do redakcyi którego należał przez sześć pierwszych miesięcy⁴⁾; że w latach 1826—1830. należał do redakcyi *Izdydy Polskiej*, pisma poświęconego przemysłowi i rolnictwu, najprzód jako tłumacz, a potem jako kollaborator głównego wydawcy⁵⁾; że z Ksawerym Bronikowskim redagował *Gazetę Polską* od 1. grudnia 1827. do grudnia 1829, a potem *Kurjera Polskiego*, »do

¹⁾ »Maurycy Mochnacki. Szkic biograficzny«. *Dziennik lit.*, r. 1863. nr. 98—104, i 1864 nr. 7—14.

²⁾ »Wiadomość o życiu Maurycego Mochnackiego« (w *Dziełach M. M.* Tom I. Poznań 1863., str. 292—300).

³⁾ Str. 293.

⁴⁾ Str. 294.

⁵⁾ Str. 294—295.

którego codziennie prawie podawał artykuły aż do wybuchnięcia rewolucyi⁶⁾.

Mamy tedy dzięki Podczaszyńskiemu spis czasopism, w których Mochnacki umieszczał swoje artykuły, i możemy za tą wskazówką robić poszukiwania. Izys polską możemy z góry wykluczyć, zostaje tedy *Astrea* r. 1823., *Dziennik Warszawski* z sześciu pierwszych miesięcy, t. zn. tom pierwszy i drugi z roku 1825, *Gazeta Polska* 1827—1829 i *Kurjer Polski* 1829—1830.

Ale na tem kończą się nasze wiadomości, zacerpnięte z Podczaszyńskiego. Pokazały nam one, gdzie mamy szukać prac Mochnackiego, nie powiedziały jednakże, po czem je poznamy. Zwracamy się przede wszystkim do spisów treści w owych czasopismach; i przekonujemy się, iż na nich nie zawsze można polegać. Szukamy tedy sposobów i źródeł innych. Z notatek matki Mochnackiego, uzupełniających wspomnianą biografię Podczaszyńskiego, dowiadujemy się, że Maurycy pisał sprawozdanie z koncertu Lipińskiego²⁾, znajdujemy je w *Gazecie Polskiej*, r. 1827. nr. 323, moment dla nas ważny, bo nasuwa się stąd przypuszczenie o autorstwie Mochnackiego i innych sprawozdań muzycznych. — Niektóre artykuły w *Gazecie Polskiej* i w *Kurjerze Polskim* mają, jak to wspomnieliśmy, sygnaturę *M. M.* lub *M.* Wreszcie od czasu do czasu, zabłąka się tradycya, która pamięta autorstwo Mochnackiego, w korespondencyi Mickiewicza³⁾, w liście Odyńca⁴⁾, we wspomnieniach Wójcickiego⁵⁾. Czy jednakże na tej tradycyi możemy tak z wszelką pewnością się oprzeć, to jeszcze wątpliwa. Mam na myśli mianowicie dwa przypadki.

Wspomnienia Wójcickiego zawierają między innymi wiadomość, że Mochnacki zyskał sobie rozgłos krytykami na *Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk*; że krytyki te były niezmiernie ostre; że Towarzystwo postanowiło odpowiedzieć na nie milczeniem⁶⁾. Otóż przeglądając *Gazetę Polską* jak najpilniej, nie podobnego się nie znajduje. Pismo wyraża się zawsze o Towarzystwie i jego rocznikach z wielkim szacunkiem. Raz tylko, w numerze 20. z r. 1828. str. 27, i w kilku następnych, ciągnie się krytyka jednego z roczników — na nasz sąd dzisiejszy raczej pochlebna, choć to i owo wytyka. Czy jednakże napisał ją Mochnacki, to rzecz bardzo wątpliwa — a raczej niewątpliwa, że

¹⁾ Co do daty ad quem współpracownictwa w *Kurjerze*, to ostatni artykuł literacki Mochnackiego jest z dnia 13. sierpnia 1830. roku. Autor biografii i charakterystyki Mochnackiego w *Dzienniku literackim* podaje, chyba zgodnie z prawdą, że współpracownictwo to trwało do końca sierpnia r. 1830. (*Dziennik liter.* 1864. nr. 7. str. 50).

²⁾ *Dzieła M. M. T. I.* str. 316.

³⁾ *Korespondencya Adama Mickiewicza*, tom IV. wyd. 4. Paryż 1885. str. 104, przypisek 2.

⁴⁾ *Por Pamiętnik Towarzystwa liter. im. Mickiewicza*, t. V. str. 220.

⁵⁾ *Kawa literacka*, str. 22. — *Spółczesność Warszawy w początkach naszego stulecia*. Warszawa 1877., str. 61.

⁶⁾ *Spółczesność Warszawy w początkach naszego stulecia* (1800—1830). Warszawa 1877. str. 61.

nie. Krytyka napisana sposobem i stylem, najzupełniej od Mochnackiego różnym. Zajmuje się bardzo szczegółowo kwestyami ściśle historycznymi i kwestyami z nauk przyrodniczych, a argumentuje tak rzeczowo, że uważam ją raczej za zbiór krytyk kilku specjalistów; nie przypuszczam, bo nie ma na to gdzieindziej świadectw żadnych, aby Mochnacki, mimo wielkiego wykształcenia filozoficznego i literackiego, był jeszcze tak doskonałym matematykiem, archeologiem i t. p., jakiego z krytyki widać. Tenże Wójcicki mówi, że Pamiętnik Lacha Szyrmy był celem pocisków zjadliwych Mochnackiego¹⁾. Otóż w żadnym z artykułów Mochnackiego tych pocisków nie ma, dopiero są w dziele »O literaturze«. To znaczy, że Wójcicki zdanie to napisał pod wpływem dzieła, i sam fakt przeniósł do epoki wcześniejszej.

Drugi przykład. Wśród walki klasyków z romantykami pojawia się w *Gazecie Polskiej* (r. 1827. nr. 58, z dnia 27. lutego, str. 237—238) artykuł p. t. »O wierszopisach i poetach uwag kilka«. Tradycya przypisuje ten artykuł Mochnackiemu. Tak mniemał Dmochowski, który w recenzji Sonetów Krymskich uderzył na krytyków romantycznych, oburzał się zwłaszcza na ów wyżej podany artykuł, i wyraził się, że autorem jego jest chyba autor rozpraw o romantyczności w *Dzienniku warszawskim*²⁾, a o tych wiedziano powszechnie (indeks zresztą mówił to wyraźnie), że napisał je Mochnacki. Tego samego zdania był i Brodziński, i artykuł ów nielitościwie nicował³⁾. Ta tradycya utrzymuje się ciągle, pochodzi to zaś stąd, że nikt do owego artykułu nie zajrzał. Tymczasem artykuł ten podpisany jest literami A. W. Z. Czy to są inicjały prawdziwe, nie wiem — nie umiem obecnie wskazać takiego nazwiska: Ale: 1. Mochnacki w tym czasie pod artykułami swoimi podpisuje się *M. M.* 2. Współredaktorem *Gazety* jeszcze nie jest, stąd wszystkie artykuły jego w tym czasie zaznaczone są jako »Artykuł nadesłany« (jeszcze w nrze 80. z r. 1827) — taki jest wtędy powszechny zwyczaj w gazetach warszawskich⁴⁾. 3. Myśli artykułu są wprawdzie do Mochnackiego bardzo podobne: są jakby rozwinięciem jednego jego zdania z *Dziennika Warszawskiego*; prawda też, że Mochnacki później tych samych trzyma się poglądów, tak samo odróżnia wierszopisów od poetów. Ale styl, sposób pisania, jest tak od Mochnackiego różny, że mu autorstwa tego artykułu żadną miarą przypisać nie można.

Toby były już wszystkie świadectwa zewnętrzne — ważne, ale niezbyt obfite. Musimy tedy dla wykrycia autorstwa Mochnackiego zwrócić się do cech wewnętrznych owych artykułów. Tu zaś znajdujemy po-

¹⁾ Wójcicki, *Kawa literacka w Warszawie (r. 1829—1830)*. Warszawa 1873. str. 22.

²⁾ *Biblioteka Polska*, Tom. III. z roku 1826. Warszawa 1827. str. 272, 274.

³⁾ *Gazeta korespondenta warszawskiego i zagranicznego*, nr. 71, r. 1827. (cyt. według Br. Gubrynowicza »Artykuł Brodzińskiego o Mickiewiczu« w *Pam. Tow. liter. im. Mickiewicza*, t. V. str. 224).

⁴⁾ Por. zresztą wiadomość Podczaszyńskiego, że Mochnacki redagował *Gazetę Polską* od 1. grudnia 1827. r.

moc w odwoływaniach się autora w jednym artykule na swój inny — a o tym innym wiemy, że wyszedł z pod pióra Mochnackiego. To odwoływanie się jest u niego dość częste, tak, że mając pewność dla jednego takiego artykułu, zaczepiamy tą pewnością o cały szereg innych. Niejednokrotnie Mochnacki całe ustępy z tych prac czasopiśmiennych wciela do dzieła »O literaturze polskiej«. Dalszą pomocą jest wewnętrzne podobieństwo, identyczność poglądów i sądów. Wreszcie ogromnie indywidualny, osobisty, różny od innych autorów styl.

Kombinując te wszystkie sposoby, dochodzimy do mniej więcej zupełnego spisu rozpraw, artykułów i artykułików Mochnackiego w latach 1825—1830¹⁾.

I. Dziennik Warszawski.

Na końcu 4. tomu, z r. 1826, jest spis rzeczy tomu 1—4 z wyszczególnieniem nazwisk autorów.

1. »O duchu i źródłach poezji w Polsce« Tom I. r. 1825, nr. 2., str. 129—197. Na końcu notatka: »Pisano w Warszawie w Czerwcu 1825.«.

2. »Kilka myśli o wpływie tłumaczeń z obcych języków na literaturę polską, z dołączeniem wiersza Emroda Kropińskiego, przełożonego na język francuski przez Polkę Xiężną C...« Tom I. r. 1825, nr. 3., str. 449—456.

3. »Niektóre uwagi nad poezją romantyczną z powodu rozprawy Jana Śniadeckiego o pismach klasycznych i romantycznych«. Tom II. r. 1825, nr. 5, str. 108—132, nr. 7, str. 325—354. Rozprawa nieskończona, zapowiedziany »další ciąg« nie nastąpił.

4. »Listy filozoficzne z mniej znanych pism Fryderyka Szyllera«. Tom I. r. 1825, nr. 4, str. 503—513. Przekład z Schillera, nieskończony.

5. »O wpływie matematyki na wykształcenie człowieka. Rozprawa Józefa Gołuchowskiego«. Tom II. r. 1825, str. 3—36. Przekład rozprawy Gołuchowskiego z r. 1816. »Über den Einfluss der Mathematik auf die Bildung des Menschen«.

II. Gazeta Polska. — Rok 1827.

1. »(Artykuł nadesłany)«. Zaczyna się od słów: »Przed zjawieniem się pierwszego numeru Chwili Spoczyнку«. — Nr.

¹⁾ Co do *Astreiz* z r. 1823, to nie znajdujemy w niej ani jednego artykułu literackiego oryginalnego, który moglibyśmy przypisać Mochnackiemu. Chyba tylko artykuł p. t. »Uwagi nad literaturą romantyczną przystosowaną do historii, starożytności i obyczajów narodowych« (Tom IV, str. 1—13), wyjątek tłumaczony z pisma francuskiego *Revue Encyclopedique* (na które Mochnacki w późniejszych swoich pracach niekiedy się powołuje).

10. z dnia 10. stycznia, str. 40. Sprawozdanie z pierwszego numeru nowego czasopisma¹⁾).

2. »Odpowiedź na uwagi nad artykułem, który w Numerze 14. Gazety Polskiej z powodu pierwszego Numeru Dziennika: Chwila Spoczynku, był umieszczony«. — Nr. 16. z dnia 16. stycznia, str. 61—62.

»Artykuł nadesłany«, t. zn. że Mochnacki nie występuje jeszcze jako stały współpracownik lub redaktor Gazety Polskiej. Podpis: *M. M.* Ponieważ zaś autor odwołuje się do swojego artykułu w numerze 10., więc i tamten jest pióra Mochnackiego.

3. »Jeszcze kilka słów o koncercie P. Szymanowskiej z powodu jej recenzentów«. Nr. 44. z dnia 13. lutego, str. 175—177. Artykuł nadesłany. Podpis *M. M.*

4. »O Sonetach Adama Mickiewicza«. Nr. 80. z dnia 21. marca, str. 315—317, nr. 82. z dnia 23. marca, str. 323. Art. nad. Podpis *M. M.*

5. »Lekarz swego honoru, trajedja w pięciu aktach z dzieł Don Pedra Kalderona de la Barka, przez J. N. Kamińskiego dla teatru polskiego przerobiona. We Lwowie u Piotra Pillera 1827«. Nr. 222. z dnia 14. sierpnia, str. 877—877; nr. 229. z dnia 21. sierpnia, str. 905—906; nr. 234. z dnia 26. sierpnia, str. 925—926; nr. 240. z dnia 1. września, str. 949—950.

6. »O trajedji Harald z powodu artykułów w gazecie warszawskiej z podpisem T., a w gazecie korespondenta warszawskiego z podpisem F. D.« Nr. 280. z dnia 12. października, str. 1108—1110.

7. »O Zairze Woltera«. Nr. 313, z dnia 14. listopada, str. 1259—1260²⁾).

8. »Czy godzi się uważać tłómaczenia z obcych języków za szkodliwe w polskiej literaturze?«. — Nr. 320, z dnia 21. listopada, str. 1286—1288.

9. »Jeszcze kilka słów o Zairze Woltera«. Nr. 335, z dnia 6 grudnia, str. 1347—1348. Odpowiedź na artykuł w nrze 331³⁾).

10. »Włoszka w Algierze«. Nr. 339, z dnia 9. grudnia, str. 1359. Sprawozdanie teatralne (z opery Rossiniego). Czy artykuł jest z pewnością pióra Mochnackiego, nie śmiem twierdzić.

¹⁾ »Uwagi nad artykułem nadesłanym, który w Nrze 10 Gazety Polskiej był umieszczony«, odpowiedź wydawców Chwili Spoczynku, jest w nrze 14 z dnia 14. stycznia, str. 53.

²⁾ W Nrze 331. z dnia 2. grudnia jest »Odpowiedź na artykuł o Zairze Voltaira w Gazecie Polskiej, Nrze 313. umieszczony« str. 1331—1332.

³⁾ Dalszy ciąg tej dyskusji w nrze 352. z dnia 22 grudnia, str. 1411—1412: »Kilka słów o artykułach w Nrze 313, 331 i 335. Gazety polskiej umieszczonych«; w nrze 7 z dnia 7. stycznia 1828 r. str. 27—28: »Odpowiedź na artykuł w Gazecie polskiej w Nrze 335. w przedmiocie Zairy«.

11. »Trajedja Harald«. Nr. 351, z dnia 21. grudnia, str. 1405—1408. Na końcu zapiska: »Pisano w Warszawie dnia 20. Grudnia 1827«.

12. »Mąż i żona i Rendez-vous na przedmieściu«. Nr. 352, z dnia 22. grudnia, str. 1411. Recenzja teatralna (Mąż i żona Fredry). Autorstwo Mochnackiego wątpliwe.

13. »Koncert Karola Lipińskiego« Nr. 353, z dnia 23. grudnia, str. 1413—1414.

Rok 1828.

1. »Odpowiedź na uwagi nadesłane do numeru 349. Gazety polskiej, tyczące się spostrzeżeń nad uwerturą P. Nowakowskiego, w tejże gazecie umieszczonych«. Nr. 2, z dnia 2. stycznia, str. 5—6¹⁾. Autorstwo Mochnackiego niezbyt pewne.

2. Artykuł bez tytułu, rozpoczynający się od słów: »Z powodu artykułu w Monitorze warszawskim o Klasyczności i romantyczności, ośmielamy się uczynić kilka uwag Panu W... autorowi tego pisma«. Nr. 24. z dnia 24. stycznia, str. 93—95.

3. »Drugi koncert Karola Lipińskiego« Nr. 28, z dnia 28. stycznia, str. 109—110.

4. Recenzja Sonetów Jana Nep Kamińskiego. We Lwowie u Piotra Pillera 1827. Nr. 36. z dnia 5. lutego, str. 143—144. Poglądy recenzji wogóle bardzo zgodne z poglądami Mochnackiego — wątpliwość co do jego autorstwa budzi fakt, że sąd jest bardzo nieprzychylny, podczas gdy M. wyraża się o Kamińskim gdzie indziej bardzo pochwalnie.

5. Przypiski do artykułu »Rzut oka na terażniejszy stan francuskiej literatury«. Artykuł ten jest skróconym przekładem z »pewnego dziennika paryskiego«. Ponieważ jednakże zdaniem redakcji Gazety Polskiej (t. zn. w tym razie Mochnackiego) »nie wszystkie zdania bezimiennego autora wolne są od zarzutu stronnictwa«, przeto Mochnacki do pisma tego dodaje swoje noty, dla naszego zadania dość ważne. Nr. 38. z dnia 7. lutego, str. 150—152; nr. 39. z dnia 8. lutego, str. 155—156; nr. 50. z dnia 19. lutego, str. 199—200.

6. »Trzeci i czwarty koncert Karola Lipińskiego«. Nr. 42. z dnia 11. lutego, str. 165—166.

7. Artykuł bez tytułu: zaczyna się od słów: »Gdy w jednej z gazet naszych«; polemika z Korespondentem Warszawskim. Nr. 43. z dnia 12. lutego, str. 169—170.

¹⁾ »Uwagi nad odpowiedzią w Nr. 2. Gazety Polskiej zamieszczoną, względem uwertury P. Nowakowskiego« pojawiły się w nrze 10. z dnia 10. stycznia, str. 37—38.

8. »Klasyicy«. Nr. 50. z dnia 19. lutego, str. 198—199.

9. »Ismalie ou la Mort et l'Amour, roman-poème par M. le vicomte D' Arlincourt. Paris 1827«. Artykuł złożony z dwu części. W pierwszej autor przekłada artykuł pisma *Le Globe*, omawiający wymienione dzieło Arlincourt'a; w drugiej (»Ważniejsze myśli z przedmowy Arlenkura, do poematu: Isma-lie ou la Mort et l'Amour«) streszcza i częściowo poddaje krytyce myśli Arlincourt'a o klasyczności i romantyczności. Nr. 61. z dnia 1. marca, str. 243—244; nr. 64. z dnia 4. marca, str. 255—256.

10. »Myśli o literaturze polskiej«. Nr. 89. z dnia 29. marca, str. 355—356; nr. 90. z dnia 30. marca, str. 359—360; nr. 91. z dnia 31. marca, str. 363—364; nr. 92. z dnia 1. kwietnia, str. 366—368; nr. 93. z dnia 2. kwietnia, str. 371—372; nr. 94. z dnia 3. kwietnia, str. 374—376. Na końcu zapiska: »Pisano w Warszawie dnia 25. marca 1828«.

11. Notatka bez tytułu, o Koncercie Hummła. Zaczyna się od słów: »Na koncercie P. Hummła, przedwczoraj danym w sali ratuszowej«. Nr. 103. z dnia 13. kwietnia, str. 409.

12. »Kilka słów z powodu artykułu P. Żukowskiego, o sztuce«. Nr. 114. z dnia 24. kwietnia, str. 455—456; nr. 115. z dnia 25. kwietnia, str. 460; nr. 116. z dnia 26. kwietnia, str. 462 do 464; nr. 117. z dnia 27. kwietnia, str. 467—468. Na końcu notatka: »Pisano w Warszawie dnia 17. kwietnia r. b.«.

13. Artykuł bez tytułu, w dziale »Wiadomości naukowe« (obrona Żukowskiego); zaczyna się od słów: »Autor artykułu o sztuce i metafizyce«. Nr. 134. z dnia 16. maja, str. 535—536.

14. Wzmianka o dziełku »Lettre de Tutundiu-Oglon-Moustafa-Aga, veritable philosophe Turc à M. Thaddée Bułgarin etc.«¹⁾. Nr. 150. z dnia 2. czerwca, str. 599—600.

15. »Otello«. Nr. 164. z dnia 17. czerwca, str. 653—654. Sprawozdanie z przedstawienia opery Rossiniego.

16. »Biała dama«. Nr. 225. z dnia 19 sierpnia, str. 899—900. Sprawozdanie z opery Boieldieu'go.

17. Przypisek do bezimiennego artykułu o literaturze niemieckiej. Zaczyna się od słów: »Umieściliśmy to nadesłane pismo, jednakże z wielu zapewne czytelnikami nie podzielając zdania autora«. Nr. 334. z dnia 9. grudnia, str. 1334.

Rok 1829.

1. »Artykuł do którego był powodem: Zamek Kaniowski Goszczyńskiego«. Nr. 15. z dnia 16. stycznia, str.

¹⁾ Jest to broszura polemiczna Sęcowskiego, wymierzona przeciwko orientaliście Hammerowi.

67—68; nr. 17. z dnia 18. stycznia, str. 76—76; nr. 18. z dnia 19. stycznia, str. 81—82; nr. 19. z dnia 20. stycznia, str. 85—86; nr. 20. z dnia 21. stycznia, str. 90; nr. 22. z dnia 23. stycznia, str. 98; nr. 26. z dnia 27. stycznia, str. 116; nr. 27. z dnia 28. stycznia, str. 120; nr. 28. z dnia 29. stycznia, str. 124; nr. 29. z dnia 30. stycznia, str. 129—130. Na końcu notatka: »Pisano we Lwowie d. 22. listopada 1828. r.«

2. »Poezye Panny Delfiny Gay«. Nr. 47. z dnia 18. lutego, str. 209—210.

3. Artykuł bez tytułu; zaczyna się od słów: »Znosi się na burzę w dziennikarstwie warszawskim;« jest polemiką z uwagami Dmochowskiego o przedmowie Mickiewicza do krytyków warszawskich Nr. 93. z dnia 6. kwietnia, str. 397—399.

4. Uwagi i przypiski do przedmowy Mickiewicza O krytykach i recenzentach warszawskich, przedrukowanej w Gazecie Polskiej. Nr. 101. z dnia 14. kwietnia, str. 437—438. (sama przedmowa jest jeszcze w nrach 102—104, ale już bez uwag Mochnackiego).

5. »Makbet Szekspira i Ducisa«. Nr. 125. z dnia 10. maja str. 538—540. Artykuł wywołany zamiarem dyrekcji teatru warszawskiego wystawienia Makbeta w przeróbce Ducisa. Na wiadomość o tem Mochnacki pisze w nrze 122. z dnia 6. maja, str. 523; »Pisma warszawskie zapowiedziały, że wkrótce wystawiony będzie na teatrze narodowym Makbeth Ducisa. Redakcja Gazety Polskiej uprzedza, że umieści artykuł, który pomści tę zniewagę, mającą się wyrządzić Szekspirowi i teatrowi narodowemu«.

6. »Gazeta nowa«. Nr. 126. z dnia 11. maja, str. 541 do 242. Artykuł nie literacki w ścisłym znaczeniu, ale ciekawy jako przyczynek do wzajemnych sądów o sobie ówczesnych pism warszawskich; wyśmiewa złączenie się Gazety Korrespondenta i Przewodnika polskiego w jedno pismo, Gazetę Korrespondenta Warszawskiego.

7. Recenzja teatralna (Cudzoziemczynna Fredry). Zaczyna się od słów: »Pochwały na jakie P. Nowakowski już sobie zasłużył«. Podpisany jest artykuł literą M. Nr. 130. z dnia 15. maja, str. 563—564.

8. Artykuł bez tytułu; zaczyna się od słów: »Paganini dał ośm koncertów«; porównanie gry Paganiniego i Lipińskiego. Nr. 161. z dnia 19. czerwca, str. 701—704.

III. Kurjer Polski. Rok 1829/30.

1. »Chłop milionowy«. Nr. 1. z dnia 1. grudnia 1829. r. str. 4. Recenzja teatralna.

2. »Dwa pomniki«. Nr. 4. z dnia 4. grudnia, str. 19—20. Artykuł o pomnikach Kopernika i ks. Józefa Poniatowskiego, dłuta Thorwaldsena.

3. Polemika z Gazetą Polską o Chłopa milionowego. Art. zaczynający się od słów: »Zdania Gazety Polskiej«. Nr. 5. z dnia 5. grudnia, str. 21.

4. Artykułik, wysmiewający takie określenia talentu poetów, jak »świetny Mickiewicz, poprawny Koźmian« itp. Zaczyna się od słów: »W artykule nadesłanym do Dziennika powsz.« Nr. 7. z dnia 7. grudnia, str. 29.

5. »Edmund przez Stefana Witwickiego«. Nr. 14. z dnia 15. grudnia, str. 70—71.

6. »Gust publiczności warszawskiej. — Widowiska sceniczne. — Literatura. — Pisma peryodyczne«. Nr. 16. z dnia 17. grudnia, str. 79—80.

7. »Poezye P. Alexandra Chodźki. St. Petersburg 1829. r.« Nr. 23. z dnia 24. grudnia, str. 118.

8. Przypisek redakcyi Kuryera do wiersza ganiącego zamiłowanie Warszawy w Chłopie miljonowym. Zaczyna się: »Wiersz ten pachnie klassycyzmem«. Nr. 31. z dnia 3. stycznia 1830. r., str. 148.

9. Notatka o Ludwiku Spitznaglu. Zaczyna się: »Expedition d' Alexandre le grand«. Nr. 33. z dnia 6. stycznia, str. 172.

10. Artykuł bez tytułu, wymierzony przeciwko eklektyzmowi. Zaczyna się: »Jedno z pism naszych utrzymywało onegdaj«. Nr. 40, z dnia 13. stycznia, str. 206.

11. »Woronicz«. Nr. 42. z dnia 15. stycznia, str. 213—216.

12. »Odpowiedź na artykuły przeciwko Kuryerowi Polskiemu wymierzone. Nr. 46. z dnia 19. stycznia, str. 236—238.

13. Notatka przeciwko empirystom. Bez tytułu; zaczyna się: »Kiedy ze Lwowa donoszą«. Nr. 47. z dnia 20. stycznia, str. 239.

14. Notatka o wystawieniu Horacyuszów Kornela. Zaczyna się: »Teatr narodowy świetnie zapelnił wieczór wtorkowy«. Nr. 50. z dnia 23. stycznia, str. 256.

15. Notatka o wystawieniu Pelopidów Korzeniowskiego. Zaczyna się: »Publiczność nielicznie zgromadziła się«. Nr. 56. z dnia 29. stycznia, str. 283.

16. Odpowiedź Dziennikowi Powszechnemu w sprawie Horacyuszów. Zaczyna się: »Dzien. Pow. umieścił także artykuł nadesłany«. Nr. 56. z dnia 29. stycznia str. 285.

17. »Somnambulizm estetyczny«. Nr. 60. z dnia 3. lutego, str. 309—310.

18. Artykułik o lekcyi Osińskiego. Zaczyna się: »Na wczorajszą lekcję profesora Osińskiego«. Nr. 71. z dnia 14. lutego, str. 364.

19. »Wzmianka o Filozofji natury w Niemczech«. Nr. 73. z dnia 16. lutego, str. 376—378.

20. Artykuł bez tytułu, o studyum filozofii. Zaczyna się: »Rzecz godna uważania«. Nr. 76. z dnia 19. lutego, str. 387—389¹⁾.

¹⁾ W nrze 83. z dnia 26. lutego str. 428—429 jest »Artykuł nadesłany«, polemizujący z zapatrywaniami Mochnackiego.

21. Notatka o przyjęciu Goethego w poczet członków Tow. Przyj. Nauk. Zaczyna się: »Jeden z członków król. warsz. towarzystwa Przyjaciół nauk.«. Nr. 82. z dnia 25. lutego, str. 419.

22. Artykuł wymierzony przeciwko klasykom. Zaczyna się: »Nakoniec tedy dowiadujemy się, dlaczego P. P. klasycey nie nie piszą«. Nr. 84. z dnia 27. lutego, str. 432.

23. Notatka o wystawieniu opery Malarz i Ślusarz. Zaczyna się: »Delikatne postępowanie w licznej zgromadzeniu«. Nr. 87. z dnia 2. marca, str. 443—444.

24. Druga notatka o przyjęciu Goethego do T. P. N. zaczyna się: »Donieśliśmy, że jeden z członków towarzystwa przyjaciół nauk«. Nr. 88. z dnia 3. marca, str. 451—452.

25. »Makaronizmy«. Nr. 90. z dnia 5. marca, str. 459 do 461¹⁾

26. Artykuł przeciwko klasykom. Zaczyna się: »Klasycey nasi wzięli się do pióra«. Nr. 91. z dnia 6. marca, str. 467—469.

27. Notatka z powodu wystawienia Amalji Mansfield i Mizantropa. Zaczyna się: »Scena pierwszego teatru stolicy tutejszej«. Nr. 98. z dnia 13. marca, str. 503.

28. Notatka o koncercie Chopina. Zaczyna się: P. Chopin sprawdził wczoraj wobec publiczności«. Nr. 103. z dnia 18. marca, str. 523.

29. »Ostrzeżenie«. Nr. 104. z dnia 19. marca, str. 529 do 530.

30. »Myśli«. Nr. 106. z dnia 21. marca, str. 541—542.

31. »Kilka słów ze względu filozofji w dzisiejszej Francji«. Nr. 108. z dnia 23. marca, str. 553—554

32. Notatka o drugim koncercie Chopina. Zaczyna się: »Drugi koncert P. Chopin«. Nr. 109. z dnia 24. marca, str. 556.

33. »Prośba do P. A. R. autora artykułu przeciw idealizmowi, umieszczonego w jednym z naszych pism dziennych«. Nr. 110. z dnia 26. marca, str. 561. Podpis: M. — r. Czy Mochnackiego, nie śmiem twierdzić na pewno.

34. Sprawozdanie teatralne (trzecie wystawienie Pelopidów i Hrabia Ory Rossiniego). Zaczyna się: »Mówiliśmy niedawno, dlaczego we wtorek itd.« Nr. 113. z dnia 29. marca, str. 575—576.

35. Sprawozdanie z dalszych przedstawień Orego. Zaczyna się: »Następne wystawy Orego potwierdzają«. Nr. 115. z dnia 31. marca, str. 587—588.

36. Sprawozdanie z czwartego przedstawienia Orego i z Cudzoziemczyzny. Zaczyna się: »Czwarte wystawienie Orego«. Nr. 122. z dnia 7. kwietnia, str. 623.

37. Artykuł z powodu wzmianki Gazety Koresp. Warsz. o Wallensteinie Schillera. Zaczyna się: »Chcąc porozumieć się z przyjaciółmi klasycey«. Nr. 124. z dnia 9. kwietnia, str. 637—638.

¹⁾ Autorstwo Mochnackiego wydaje mi się wątpliwem.

38. Notatka przeciwko sposobom, jakimi klasycy walczą z Kurjerem Polskim. Zaczyna się: »Autorowie coraz liczniejszych artykułów«. Nr. 125. z dnia 10. kwietnia, str. 640.

39. »O mistycyzmie«. Nr. 128. z dnia 14. kwietnia, str. 657—658.

40. Notatka o wystawieniu Freischütza i Orego. Zaczyna się: »Frejszyc i Ory, wystawione obok siebie«. Nr. 129. z dnia 15. kwietnia str. 659.

41. Artykuł polemizujący z pismami, które miały za złe Kurjerowi umieszczenie artykułu M. Zi., o innych aniżeli redakcyjne opiniach. Zaczyna się: »Kurjer Polski trwając w przyjętej zasadzie«. Nr. 130. z dnia 16. kwietnia, str. 664—666.

42. »Czas terazniejszy«. Nr. 130. z dnia 16. kwietnia, str. 669—670.

43. Sprawozdanie teatralne (Flet zaczarowany). Zaczyna się: »Coby nowego było do powiedzenia jeszcze o dziełach i geniuszu Mozarta«. Nr. 134. z dnia 20. kwietnia, str. 683.

44. Artykuł ganiący zbytnią drażliwość autorów i aktorów. Zaczyna się: »Drażliwość w poźyciu«. Nr. 134. z dnia 20. kwietnia, str. 690.

45. Sprawozdanie teatralne (Moralisci Scribe'go). Zaczyna się: »Gdyby był tylko chciał ten genialny, ten dowcipny Skrybe«. Nr. 136. z dnia 22. kwietnia, str. 695—696.

46. Notatka przeciwko tytułom literackim. Zaczyna się: »Pewni ludzie, siedmnastoletni«. Nr. 138. z dnia 24 kwietnia, str. 703—704.

47. Przedmowa do pierwszego tomu dziejów rossyjskich Mikołaja Polewoja, wydawcy telegraфа moskiewskiego«. Nr. 141. z dnia 27. kwietnia, str. 722—724. Powtórzenie głównych myśli i polemika.

48. Pisma rozmaite Kazimierza Brodzińskiego. Tom pierwszy. W Warszawie, w drukar. Józ. Węckiego«. Nr. 145. z dnia 1. maja, str. 741—746.

49. Sprawozdanie teatralne (Kopciuszek Rossiniego). Zaczyna się: »Kopciuszek Rossyniego należy do rzędu tych oper«. Nr. 149. z dnia 5. maja, str. 764—765.

50. »O dy Jana Chrzyciciela Russo«. Nr. 151. z dnia 7. maja, str. 768.

51. »Zdrowy rozsądek«. Nr. 151, str. 768—769.

52. »Osoby i opinje«. Nr. 151, str. 769—770.

53. »Cooper (z niemieckiego)«. Nr. 157. z dnia 14. maja, str. 799—801.

54. »O krytyce i sielstwie«. Nr. 159. z dnia 16. maja, str. 807—809.

55. Sprawozdanie z koncertu Werlitzera. Zaczyna się: »P. Werlitzer trzeci raz dał się słyszeć«. Nr. 164. z dnia 22. maja, str. 831 do 832.

56. »Listy o budownictwie. Pierwszy List«. Nr. 171. z dnia 29. maja, str. 863—865.

57. »Melitele«. Nr. 196. z dnia 25. czerwca, str. 995—998.
 58. Polemika z »Panem K.«, napadającym »w pewnej gazecie« na Kurjera Polskiego. Zaczyna się: »Pan K. utrzymuje w pewnej gazecie« Nr. 204. z dnia 4. lipca, str. 1035—1037.
 59. »Szekspir«. Nr. 206. z dnia 6. lipca, str. 1046—1049.
 60. Druga notatka przeciw Panu K. Zaczyna się: »Ten sam Pan K.« Nr. 209. z dnia 9. lipca, str. 1060.
 61. »Jasnowidząca z Prewost i minerały«. Nr. 216. z dnia 16. lipca, str. 1102.
 62. Przypiski do artykułu p. t. »Ossoliński« (wyjątku z rozprawy Jana Tarnowskiego). Nr. 221. z dnia 21. lipca, str. 1125 i 1126.
 63. »Mnich, trajedya Korzeniowskiego«, Nr. 244. z dnia 13. sierpnia, str. 1241—1246.

Stanisław Dobrzycki.

Nieznane listy Kazimierza Brodzińskiego.

Korespondencya K. Brodzińskiego jest do tej pory prawie nieznaną, utrudnia to badania naukowe nad biografią i dziełami poety; z radością więc korzystam ze sposobności, która mnie dozwala ogłosić kilka drobnych listów, będących w posiadaniu prywatnem. Nie ma na nich umieszczonej daty ani nazwiska adresata, z treści jednak można jedno i drugie oznaczyć. Mowa w nich o znanej pracy Brodzińskiego »O łagodzeniu języka«, która się ukazała w druku w r. 1830, w Warszawie, w wydawnictwie zbiorowem p. t. »Rozprawy i wnioski o ortografii polskiej przez Deputacyę od król. Towarzystwa przyjaciół nauk wyznaczoną«; w teje książce podał Józef Mroziński swe »sposprzeżenia nad niektórymi szczegółami rozprawy Brodzińskiego«. Do niego to właśnie zwraca się w listach profesor warszawski z podzięką za pomoc w korekcie i wspomina o jego sposprzeżeniach.

W trzecim liście jest wzmianka o artykule w »Dzienniku powszechnym« przeciw Niemcewiczowi, rozbierającym fałszywe cytowanie tekstu z św. Łukasza; tego cytatu użył prezes Towarzystwa przyjaciół nauk w zagajeniu posiedzenia w r. 1830 dnia 30. kwietnia, listy więc Brodzińskiego musiały być pisane w pierwszych dniach maja tegoż roku.

I.

Z podziękowaniem odsyłam pismo mi udzielone, wdzięczny za pamięć o biednym owadzie szkolnym, który tak mało ma sposobności wiedzieć, co nowego na świecie się dzieje.